

Ali frizer svoji stranki določi spol?

JAKA ZALAR

Pričeska je ena prvih stvari, ki jo pri ljudeh opazimo. Ima simbolične prvine, saj so lasje pomemben kazalec naše identitete. Obisk frizerskega salona je lahko najprijetnejša izkušnja ali zgolj nujen opravek. Odpira se vprašanje, kaj je tisto, zaradi česar se bo stranka dobro počutila na frizerskem stolu. Frizer je kot novopečeni superjunak, ki se ne zaveda, kakšno moč nosi v sebi. Od njega je odvisno, ali jo bo izkoristil za grajenje dolgoročnega odnosa s stranko ali pa bo morda nezavedno sam določil strankin izgled.

Osebe iz raznolikih družbenih manjšin so vajene vnaprej prebrati prostor in ljudi v njem. Hitro začutijo, če so tam sprejete. Na osnovi teh informacij ocenijo, »do katere mere si tukaj varen ali varna in posledično, kaj si drzneš o sebi povedati,« opisuje Linn. »Ponavadi je bilo tako, da se na eni strani striže punce, na drugi pa fante. Takoj, ko sem videl, kam me peljejo, sem bil že izgubljen. Potem sem samo sedel eno uro in čakal, da to čim prej mine.« Linn Julian Koletnik je nebinarna transspolna oseba, ki uporablja osebni zaimek on. Je socialni delavec in večletni aktivist s področja LGBTQ+ tematik. Ne želi na ves glas kričati, da je transspolna oseba. Ko gre za frizersko storitev, preprosto poudarja, »da je odločitev na strani osebe, ki se naroča«.

Frizerski salon je odsev družbe

»Vem, da se pri njej počutim varno,« razlaga trans ženska Lea Aymard, ki skupaj z Linnom obiskuje isto frizerko, Petro iz Young Mič Stylinga na Trubarjevi. Francozinja že leta živi v Sloveniji in dela kot svetovalka pri Zavodu TransAkcija. Svojo

prvo izkušnjo v salonu opisuje kot zelo stresno, saj »nisem mogla sama vstopiti k frizerju. Morala sem prositi prijateljico, ki sem ji zaupala.« Ta je zanjo vnaprej preverila, če lahko vstopi, ne da bi bila stigmatizirana. »Bilo je, kot da nimam dokumentov, da se švercam na carini. Ko se usedeš na frizerski stol, kjer je prostor socializacije, je mini družba. Frizerski salon je odsev celotne družbe. Si na odru, na vročem stolu.« Zato meni, da je počutje ravno tako pomembno kot končna frizerska storitev.

Pravi, da je takrat »iskala prostor, kjer se ne rabim razkriti«. Toda zaposleni in stranke so strmeli vanjo in že po nekaj odzivih se je zavedala, da so jo hitro popredalčkali. »Nisem začutila, da mi je bila prepuščena možnost, da ne govorim o tem.« Ponudnik storitve mora zagotoviti prostor, kjer bo stranka uslišana. »Moja pričakovanja so, da me človek posluša, da tega ne počne iz avtomatizma. Da imam prostor in čas, kjer lahko izrazim, kar me moti in kar mi je všeč.« Vsekakor si želi dolgoročnega odnosa s frizerjem, ki dobro pozna njene potrebe.

Pričeska kot sporočilo

Naši lasje nimajo le estetske vrednosti, ampak tudi sporočilno. Že dolžina las je lahko del neverbalne komunikacije, saj v veliki meri izraža spol osebe. V preteklem stoletju se je zgodilo več prelomnih trenutkov, ko so dekleta preudarno postavila temelje za kratke pričeske. Izpostavimo le ikoničen stil Vidala Sassoon

v šestdesetih letih. Ravno tako bi lahko zgodovinske vzporednice povlekli z dolgimi hipijevskimi lasmi pri moških. Igra med dolžino las in spoli ima sicer dolgo brado. Kljub temu kratke lase še vedno v prvi vrsti povezujemo z moškim spolom, dolge pa z ženskim.

Linn pravi, da veliko trans oseb doživlja telesno ali socialno disforijo. Nastane takrat, ko »prihaja do neujemanja v tem, kako dojemaš sebe in čutiš svoje telo, svoj videz in kako je to neusklajeno s tem, kako te družba bere, kako določi tvoj spol«. V času tranzicije v svoj pravi jaz spreminjajo svojo podobo, da se čim bolje počutijo v svoji koži. Tranzicija je zahteven proces, ko oseba naredi prehod iz ob rojstvu pripisanega spola v spol, s katerim se identificira ali v spol, ki ga čuti kot sebi lastnega. Vsi se želimo drugim predstaviti v svoji najboljši luči. »Če nimam urejene frizure, se počutim zelo slabo,« dodaja Linn. »Zdi se mi, da je to pokazatelj mojega spola in tega, da pripadam queer skupnosti, kar mi je zelo pomembno. Pomembno se mi je izražati, ne izpostavljeni.«

»Vse življenje nisem čutila nobene potrebe po urejanju frizure, ker mi ni bil dan prostor, kjer bi lahko eksperimentirala za ta tip frizure, ki mi je bil všeč,« se spominja Lea. V otroških letih je izstopala iz povprečja, ker ni želela enakega izgleda, s katerim so se ponašali fantje njene generacije. Če so bili dolgi lasje v uporniškem najstniškem obdobju nekaj sprejemljivega, je kasneje začutila pritisk družbenih norm. Pomembnost izražanja skozi osebni izgled se je sčasoma skrčila na najmanjšo mero. Znova se je ojačala ob razkritju. »V tranziciji je frizura v bistvu pomenila glas. Odkrila sem, da sta glas in frizura prva elementa, s katerima v družbi zaznajo, kdo si. S tem se identiteta oblikuje v glavi drugih. Če lahko vplivaš na to, lahko sporočiš, kdo si.«

V tujini so stopili korak naprej

Linn je pred leti po priporočilu prijateljev obiskal londonsko brivnico Open Barbers. Ustanovila sta jo dva prijatelja, sicer tudi transspolni osebi, a salon ni ekskluziven. »Ni namenjen le trans osebam. Zmotno bi bilo misliti, da si trans osebe želimo ločevanja. Namenjen je osebam vseh spolov, torej je odprt komurkoli.« Zadovoljen je bil z njihovim pristopom, »zelo imajo v mislih potrebe trans oseb, na katere klasičen frizer mogoče ne pomisli.«

Sprva se pozanimajo o imenu in osebnem zaimku, ki ga stranka uporablja.

»Potem so me takoj vprašali, če mi je udobno sedeti pred ogledalom.« Takšna majhna gesta, a za nekatere izredno pomembna, »sploh za trans ljudi, ki gredo prvič k frizerju, odkar so se razkrili, in se mogoče težko gledajo v ogledalu, ker njihova podoba še ni takšna, da bi se sami počutili udobno z njo«. Pri stranki preverijo tudi, če jo moti dotikanje kakšnega dela telesa ob izvajanju frizerske storitve. »Razložili so mi, da veliko trans deklet čuti, da imajo preširoka ramena. Posledično se zato izogibajo dotikanju njihovih ramen.« Stranka ima na voljo izdelke, ki so in niso bili testirani na živalih, povprašajo tudi po alergijah.

»Cela izkušnja je bila kot neka terapija.« Iskanje primerne frizerje, ki razume tvoje potrebe, je običajno zahteven proces. Včasih nikoli ne obrodi sadov. »Nisem tam živčno čakal do konca, da mi bo nekdo zaračunal na podlagi spola, ki mi je bil pripisan ob rojstvu.« Takšna je bila namreč njegova običajna izkušnja.

Spolno nevtralne storitve

»Smisel frizerstva naj bi bila kreativnost in svoboda,« opredeljuje Linn. Je svoboda na strani stranke ali frizerja oziroma frizerke? Lea si želi pogovora s frizerjem, ki lahko strokovno svetuje na podlagi strankinih želja in ne vnaprej določenih predpostavk. »Ne bi rada, da mi to posredujejo na pokroviteljski način,« zgolj zato, ker je trans oseba. »Tudi uporaba balzama ali mask za lase, preproste stvari,« še pojasnjuje. Za trans ženske je težje, dodaja Linn, saj jim med odraščanjem ni bilo posredovano znanje uporabe ženske kozmetike.

Odstranitev pripon moško ali žensko, ki jima sledi beseda striženje, se morda zdi kot velika sprememba, toda »so nekatere storitve in produkti spolno zaznamovani izključno zato, da se ohranja patriarhat in kapitalizem. Da se ohranja razlika,« je prepričan Linn. Spolno nev-

Razumevanje pomena vključujočih in spolno nevtralnih frizerskih storitev je bilo izpostavljeno v seriji debat »Genderless ceniki oziroma spolno nevtralni ceniki« v organizaciji kluba FFSH-hairclub v aplikaciji družbenega omrežja Clubhouse. V minulih mesecih so slovenski frizerji širše predstavili izzive vrednotenja frizerskih storitev, obenem pa so organizatorji poskušali ozavestiti, da so ceniki, ki delijo storitve na moške in ženske, diskriminatorni in utrjujejo toksično binarnost v družbi. Pa čeravno storitve in produkti sicer niso vezani na spol.

tralen cenik bi mu predstavljal, da ni »viden kot spol, ampak kot človek. Da imam kot oseba na voljo storitev glede na mojo potrebo, ne na moj spol.« Konec koncev je pomembno biti vključujoč, saj so ljudje raznoliki. »Namesto da prepoznamo samo črno in belo, bi lahko zaznali svet, ki vključuje tudi ostale barve,« razlaga Lea in nadaljuje, »ne govorimo, da moški in ženske ne obstajajo. Vmes pa obstajajo tudi druge spolne identitete.«

Kje so torej rešitve za slovensko frizerstvo? Linn se zaveda, da se spremembe delajo z majhnimi koraki. »Prva stvar je, da frizer izpusti moč določanja spola stranke. Da to naredi stranka sama. Ali da frizer ustvari prostor, kjer tega sploh ni treba storiti.« Za frizerja običajna praksa je lahko za stranko vsiljevanje, čeprav glede tega ne bo potožila. Krepitev komunikacijskih veščin je izrednega pomena v poklicu, kjer je stranka na prvem mestu. »Dokler take teme ne bodo sistematsko vključene v šolo, v izobraževanje za frizerje v nastajanju, se generacijsko ne bo nič spremenilo.«

TRANS
Akcija

Zavod TransAkcija skrbi za informiranje o transspolnih tematikah in podporo transspolnim osebam v Sloveniji. eč o njihovem delovanju si lahko ogledate na www.transakcija.si.